Sosiaali- ja terveysministeriö

Vastine

16.10.2024

VN/34883/2023
VN/34883/2023-STM-36

HE 88/2024; vastine valiokunnalle annettuihin asiantuntijalausuntoihin

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa (vastinetta) liittyen hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta annettuihin asiantuntijalausuntoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole todettavaa Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen, maa- ja metsätalousministeriön ja SLC:n lausuntojen johdosta.

Apurahansaajien asema

Akava ry, SAK ry ja STTK pitävät hallituksen esitystä perusteltuna, mutta katsovat, että jatkossa on syytä arvioida myös apurahansaajien liittämistä palvelujen piiriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että apurahansaajien työkyvyttömyysriskin hallintaan liittyvät palvelut turvataan MYEL-vakuutetuille apurahansaajille myös jatkossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa myös, että MYEL-vakuutetuilla apurahansaajilla on osin samansuuntaisia haasteita kuin maatalousyrittäjillä ja että apurahansaajien työhyvinvointiin ja avunsaantiin tulee kiinnittää huomiota.

Työterveyslaitos ehdottaa lausunnossaan, että apurahansaajat sisällytetään ehdotukseen ja heille tarjotaan ehdotuksen 115 a §:n mukaisia palveluja tai vähintään mainitun pykälän 1 ja 2 momenttien mukaisia palveluja eli työkykyneuvojien neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä ostopalvelusitoumuksia mielenterveyden asiantuntijapalveluihin. Työterveyslaitoksen mukaan apurahansaajia koskevat pääsääntöisesti samat kuormitustekijät kuin muilla MYEL-vakuutetuilla, kuten yksintyöskentely, eristyneisyys, toimeentulon niukkuus ja epävarmuus.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että vakuutettujen apurahansaajien työn kuormittavuus on varsin erilaista kuin varsinaisten alkutuotannon yrittäjien.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt professori Olli Mäenpäältä ja apulaisprofessori Anu Mutaselta lausunnot siitä, liittyykö annettuun hallituksen esitykseen erityisesti MYEL-järjestelmään kuuluvien apurahansaajien yhdenvertaisuuden kannalta valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, mikä edellyttäisi eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti lausuntoa perustuslakivaliokunnalta. Professori Mäenpää ja apulaisprofessori Mutanen katsovat lausunnoissaan, ettei ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallista jättää MYEL:n mukaan vakuutettuja tieteellistä tutkimusta tekeviä tai taiteellista toimintaa harjoittavia apurahansaajia maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen ulkopuolelle. Lausuntojen mukaan eduskunnan työjärjestys ei edellytä sosiaali- ja terveysvaliokuntaa pyytämään perustuslakivaliokunnalta lausuntoa mainitusta aiheesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tieteellistä työtä tekevien tai taiteellista toimintaa harjoittavien apurahansaajien työhön ei pääsääntöisesti liity vastaavaa intensiivistä fyysistä kuormitusta tai

Postiosoite	**Käyntiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**s-posti, internet**
Postadress	**Besöksadress**	**Telefon**	**Fax**	**e-post, internet**
Postal Address	**Office**	**Telephone**	**Fax**	**e-mail, internet**
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33	Meritullinkatu 8	0295 16001	02951 63415	kirjaamo.stm@gov.fi
00023 Valtioneuvosto	Helsinki	+358 295 16001	+358 2951 63415	stm.fi

vastaavia riskejä työkyvylle kuin maatalousyrittäjillä. Apurahansaajien työllä ei pääsääntöisesti myöskään ole liittymää maaseutualojen tulevaisuuden näkymiin tai ruuantuotannon ja elintarvikehuoltovarmuuden edellytyksiin. Apurahansaajat eivät myöskään ole maatalousyrittäjien eläkelain mukaan maatalousyrittäjiä, vaikka heidät monissa suhteissa lakia sovellettaessa rinnastetaan maatalousyrittäjiin. Näiden näkökohtien on katsottu puoltavan ehdotettavien varhaisen tuen palvelujen rajaamista maatalousyrittäjiin, jolloin palvelut myös jatkossa räätälöitäisiin maatalousaloille. Hallituksen esityksessä on katsottu, että lakimuutoksen seurannassa on mahdollista ottaa arvioitavaksi myös apurahansaajien työkykyyn liittyvät asiat ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen järjestämän työhyvinvointitoiminnan riittävyys.

KT Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajien ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lausunnot

KT toteaa, ettei kannata muutoksia siltä osin, kuin ne lisäävät valtion kustannuksia. EK katsoo lausunnossaan, että Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ei pidä antaa lisärahoitusta valtion varoista palvelujen järjestämiseen vaan rahoitus on järkevää järjestää vakuutusmaksuilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että valmistelussa lähtökohdaksi on otettu kustannusten pysyminen samalla tasolla kuin projektin aikana. Projektille on myönnetty vuodesta 2017 alkaen noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa varhaisen välittämisen palvelujen järjestämiseen. Tulevaisuudessa kustannukset tulevat todennäköisesti hieman alenemaan, jos maatalousyrittäjien väheneminen jatkuu.

KT katsoo myös, että tiedonsaantioikeudet olisi syytä rajata siten, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos saa käyttää vain julkisia tietoja sekä normaalin toimeenpanon yhteydessä syntyviä tietoja. KT:n mukaan Maatalousyrittäjien eläkelaitos ei näin ollen saisi jatkossa tehdä esimerkiksi erillisiä kyselyjä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotetun 115 a §:n 3 momentissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen järjestämiseksi. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen vakuutetuille tarjoamissa digitaalisissa palveluissa voitaisiin käsitellä sellaisia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia ja muita henkilötietoja, jotka palvelujen käyttäjä itse luovuttaa välittömästi palvelussa käytettäväksi. Momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitetuille palveluille olisi luonteenomaista, että eläkelaitos pitäisi niitä yleisesti tarjolla niiden maatalousyrittäjien tavoittamiseksi, jotka kulloinkin voisivat hyötyä näistä palveluista. Kyseisten palvelujen järjestämisen ei voida katsoa edellyttävän esimerkiksi vakuutetun terveydentilaa koskevien tai muiden erityistä suojaa nauttivien henkilötietojen käsittelyä, mistä rajoituksesta ehdotetaan säädettävän nimenomaisesti. Poikkeuksena tähän nähden säädettäisiin kuitenkin siitä, että Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen vakuutetuille tarjoamissa digitaalisissa palveluissa voitaisiin käsitellä sellaisia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia ja muita henkilötietoja, jotka palvelujen käyttäjä itse luovuttaa välittömästi palvelussa käytettäväksi. Tämä poikkeus mahdollistaisi sen, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi tarjota vakuutetuilleen esimerkiksi erilaisia palvelun käyttäjän itsearviointia tukevia digitaalisia työkaluja.

Lisäksi KT katsoo, että sidosryhmäverkoston ylläpito on hankalasti nähtävissä varsinaiseksi tyhytoiminnaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotetun 115 a §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluihin sisältyisi myös maatalousyrittäjien varhaisen tuen toimintamallin ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen. Näin ollen palveluista säädettäisiin erikseen laissa. Verkosto koostuisi jatkossakin maatalousyrittäjien kanssa yhteistyötä tekevistä tahoista, jotka haluavat olla mukana tukemassa maatalousyrittäjien työkykyä, ennaltaehkäisemässä työkyvyttömyyttä ja pidentämässä työuria. Verkoston ylläpito on perusteltua muun muassa palvelujen valtakunnallisen saavutettavuuden ja palvelujen piiriin hakeutumisen kynnyksen madaltamisen kannalta.

Toiminnan vaikuttavuuden seuranta ja tutkimus

Työterveyslaitoksen lausunnon mukaan ehdotetun lainmuutoksen vaikutuksia tulisi seurata ja tutkia monimenetelmällisellä seurantatutkimuksella, jonka toteuttaa riippumaton taho.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lainmuutoksessa on kyse Välitä viljelijästä –projektin vakinaistamisesta ja jo olemassa olevan toimintamallin muuttamisesta pysyväksi toimintamalliksi. Ministeriö katsoo, että seurantatutkimuksen kohteena voisi olla ehdotettua laajemmin maatalousyrittäjien työkyky ja sen tukeminen.

Työnohjauspalvelut

MTK ry:n mukaan osana mielenterveyspalveluita tulisi sisällyttää jatkossakin työnohjauspalvelut ostopalvelusitoumusten palveluvalikoimassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että hallituksen esityksen liitteenä olevan sosiaali- ja terveysministeriön asetusluonnoksen mukaan mielenterveyden asiantuntijapalvelulla tarkoitetaan psykoterapeutin, psykologin, psykiatrisen sairaanhoitajan tai psykiatrian erikoislääkärin palveluja. Työnohjauspalveluita voisi jatkossakin saada, mikäli ne kuuluvat mainittujen palveluntarjoajien palveluvalikoimaan.

Taloudellinen neuvonta

MTK ry toteaa, että taloudellisen neuvonnan palvelut ovat sisältyneet Välitä viljelijästä –projektissa ostopalvelusitoumuksen palveluihin. Vaikka näitä on käytetty vähän, MTK:n mukaan tietyissä taloudellisten vaikeuksien tilanteessa ne voivat olla tarpeen.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että sen saaman selvityksen mukaan taloudellisten ja oikeudellisten neuvontapalvelujen käyttö on ollut viime vuosina hyvin vähäistä. Taloudellisen tai oikeudellisen asiantuntija-avun merkitys voidaan myös maatalousyrittäjien työkyvyn kannalta arvioida välillisemmäksi kuin mielenterveyden asiantuntijapalvelujen. Lisäksi valiokunta toteaa, että valmistelussa on katsottu, ettei ostopalvelusitoumusten myöntäminen taloudelliseen tai oikeudelliseen neuvontaan voi kuulua eläkelaitoksen lakisääteisiin tehtäviin. Valiokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että maatilojen taloudellisiin neuvontapalveluihin voidaan niin sanotun Neuvo-rahoituksen puitteissa myöntää tukea osana EU:n maaseudun kehittämisen tukijärjestelmää. Valiokunnan lausunnon mukaan varhaisen tuen palvelut ja maatilojen neuvontajärjestelmän tulisi täydentää toisiaan.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon lisättävää.

Hallitussihteeri Katariina Pursimo

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi